

**Mircea Petrescu-Dîmbovița,
Marilena Florescu, Adrian C. Florescu,
TRUȘEȘTI. MONOGRAFIE ARHEOLOGICĂ,
Editura Academiei Române, Complexul Muzeal „Moldova”,
București – Iași, 1999, 812 p.**

Volumul reprezintă rodul a zece ani de cercetări arheologice întreprinse între 1951-1959 și 1961 în așezarea de la Trușești-„Țuguieța” (jud. Botoșani), precum și a altor săpături, sondaje și recunoașteri efectuate în zonă în acest interval de timp.

Cercetările de mare amploare efectuate aici au fost inițiate de I. Nestor, în calitate sa de responsabil al șantierului arheologic Valea Jijiei, iar conducerea lucrărilor i-a fost încredințată prof. M. Petrescu-Dîmbovița, care a fost ajutat permanent de cercetătorii Marilena și Adrian C. Florescu, cei trei specialiști fiind – în fapt – și autorii lucrării prezentate. La cercetările de la Trușești au mai participat arheologii A. Nițu, M. Dinu și Z. Szekely.

La realizarea acestei monografii și-au adus contribuția Zoia Maxim-Kalmar, L. Târcea, Felicia Monah, S. Haimovici, Maria Cristescu, Georgeta Miu și G.I. Stan.

Lucrarea, una dintre cele mai consistente din arheologia românească (cuprinde 812 pagini, 429 de figuri, 18 tabele și 6 grafice), oferă o imagine concludentă, credem noi, a amplelor cercetări efectuate la Trușești, dar și în împrejurimi, accentul fiind pus pe așezarea cucuteniană din fazele A și B de pe „Țuguieța”, cea mai mare de acest fel de pe teritoriul țării noastre, căreia îi este dedicat mai mult de jumătate din conținut, iar apoi – în ordinea cronologică firească – sunt prezentate în detaliu rezultatele cercetărilor din cadrul movilei nr. 1, precum și ale celor din cuprinsul necropolelor civilizațiilor Noua și sarmatică din punctul amintit. De asemenea, sunt menționate și descoperirile de mai mică amploare aparținând epocilor bronzului, fierului (Hallstatt și La Tène) și începutului epocii migrațiilor. Nu au fost omise nici sondajele, săpăturile restrânse și cercetările de suprafață efectuate în zonă.

Volumul este structurat în două părți principale: în prima sunt prezentate rezultatele cercetărilor arheologice sistematice, sondajelor și recunoașterilor efectuate în zonă de către membrii colectivului șantierului, iar în cea de-a doua sunt incluse rezultatele cercetărilor interdisciplinare, precum și o analiză matematică și statistică a ceramicii și plasticii cucuteniene de la Trușești-„Țuguieța”.

Lucrarea debutează cu un *Cuvânt înainte* al coordonatorului, prof. M. Petrescu-Dîmbovița, unde se menționează locurile în care s-au efectuat cercetări de mai mică sau mai mare amploare.

Prima parte a fost împărțită în nouă capitole, fiecare dintre acestea fiind divizate în mai multe subcapitole.

În primul dintre acestea (*Cadrul fizico-geografic*), așa cum reiese din însuși titlul său, este prezentat succint cadrul fizico-geografic al zonei în care s-au efectuat cercetările.

În capitolul II (*Istoricul cercetărilor*) sunt menționate investigațiile făcute de-a lungul timpului la Trușești-„Țuguieța” și prezentate amplele săpături efectuate, în urma cărora a fost investigată întreaga așezare, precum și o stratigrafie a sa.

În capitolul III, cel mai important și mai vast al întregului volum (*Așezarea civilizației Cucuteni din fazele A și B de la Trușești-Țuguieța*), este prezentată în extenso așezarea cucuteniană din fazele menționate, cea mai mare de acest fel cercetată până în prezent în România.

În urma cercetărilor efectuate aici, autorii acestora au dezvelit 98 de locuințe (93 din faza Cucuteni A și 5 din faza Cucuteni B), precum și 62 de anexe. Considerăm însă că aceste valori nu reflectă situația reală din teren deoarece în cazul a 14 construcții (10 anexe și 4 locuințe), atât planurile, cât și descrierile nu ne conving că ar fi avut funcționalitatea presupusă de autori.

Astfel, anexele 2, 11, 19, 44-48, 52 și 56 reprezintă, în majoritatea cazurilor, „... lipituri de pereți și fragmente ceramice” a căror suprafață este de 2-4 m².

Totodată, semne de întrebare ridică și locuințele 58, 71, 75 și 77. Deși în cadrul lucrării, în funcție de suprafața lor, locuințele sunt împărțite în trei categorii: „... mari (peste 60 m², mijlocii și mici (sub 20 m²)”, iar autorii ne asigură că acele complexe foarte mici nu au fost considerate structuri de locuire, credem însă că ar fi fost necesar să se precizeze limita inferioară a suprafeței unei astfel de construcții. Ținând cont de complexitatea pe care o are o structură de locuire, credem că spațiul destinat acestuia nu poate fi mai mic de 12-15 m², așa încât aceste patru construcții, a căror suprafață este cuprinsă între 7,50 și 10,35 m² ar reprezenta mai curând anexe decât locuințe.

Este important de precizat faptul că în urma cercetărilor efectuate la Trușești-„Țuguieța” s-a emis pentru prima dată ipoteza existenței unor locuințe cu etaj în arealul cucutenian de pe actualul teritoriu al României.

În subcapitolul destinat gropilor (în număr de 196, dintre care 94 în locuințe și 102 în afara lor) se dau informații complete referitoare la poziția, forma, dimensiunile, profilul, inventarul și materialul de umplutură al acestora.

Un subcapitol este destinat prezentării detaliate a șanțului de apărare al așezării Cucuteni A de pe „Țuguieța”. Interceptat prin intermediul a 16 secțiuni, s-a dovedit că acesta era relativ simplu și de dimensiuni nu foarte mari (lățimea – 1,60-5 m.; adâncimea – 1-3 m.), fapt ce a ușurat colmatarea lui, astfel încât în faza Cucuteni B acesta să nu mai fie practic funcțional.

Subcapitolul 5, cel mai amplu de altfel, este destinat prezentării artefactelor descoperite: unelte și arme, ceramică, plastică și alte obiecte de uz casnic, cu mențiunea că ceramica și plastica antropomorfă au fost analizate pe faze, iar celelalte unitar.

Uneltele și armele au fost divizate, în funcție de materia primă folosită, în piese de silex, de piatră șlefuită, de os și corn și de lut ars. Materialul litic descoperit a fost analizat din punct de vedere tipologic și procentual, fiind identificate 12 categorii de piese de silex și patru de piatră șlefuită, fiecare dintre acestea prezentând mai multe variante.

O analiză identică s-a operat și în cazul obiectelor de os-corn și lut ars pentru care s-au identificat patru și, respectiv, două grupe, unele dintre acestea prezentând, de asemenea, mai multe variante.

Bogatul inventar ceramic descoperit în stațiunea de la Trușești-„Țuguieța” este analizat separat, pe cele două faze, în fiecare caz acesta fiind împărțit pe specii (trei pentru faza Cucuteni A: ceramică incizată, adâncită și canelată; ceramică pictată și ceramică nedecorată, respectiv două pentru faza Cucuteni B: ceramică pictată și ceramică nedecorată), analizându-se tehnica pastei și efectuându-se o tipologie funcțională a formelor și decorurilor, identificându-se astfel mai multe tipuri și subtipuri.

Este lăudabilă inițiativa autorilor de a îmbogăți ansamblul de date și informații referitor la ceramica cucuteniană de pe „Țugueta” cu câte un tabel al formelor și, respectiv, decorurilor pentru fiecare fază în parte, însă - din păcate - acestea, realizate prin metoda matematică și statistică de către Zoia Maxim-Kalmar și L. Tarcea, sunt incomplete, o serie de forme, dar și de decoruri lipsind.

Tot din punctul de vedere al tehnicii pastei, al forme și decorurilor este analizată separat și ceramica de tip „Cucuteni C”.

În funcție de tipul de reprezentare, plastica comportă, la rândul ei, o divizare în două mari categorii: plastica antropomorfă și plastică zoomorfă. Plastica antropomorfă este analizată pe faze, stabilindu-se tipuri și variante în funcție de modul de realizare, poziția în care sunt redată, sexul și decorul acestora. De o analiză aparte beneficiază idolii *en violon*, precum și piesele mai deosebite, de mari dimensiuni, provenite de la vase-suport sau alte piese de cult (o placă mare de lut, fațada de templu etc.). Spre deosebire de statuetele antropomorfe, cele zoomorfe (în număr de 65) sunt prezentate unitar, în unele cazuri animalele reprezentate neputând fi identificate.

Obiectele de lut ars sunt, de asemenea, prezentate unitar, în cadrul acestora fiind identificate următoarele tipuri: conuri, *phallos* și obiecte phallice, jucării, tablete, mosorele, mărgel, discuri, mese miniaturale, *rythoi*, protome etc. În unele cazuri, funcționalitatea acestora nu a putut fi precizată.

În finalul analizei efectuate asupra așezării Cucuteni A și B de la Trușești-„Țugueta” se încearcă stabilirea unei cronologii relative și absolute a acestora.

În capitolul IV (*Movila nr. 1 de la Trușești-Țugueta*) este prezentată Movila nr. 1 din punctul menționat, unde au fost descoperite două morminte de înhumatie (M. 34 și M. 35) cu inventar, ambele aparținând culturii Noua, precum și un altul (M. 15), ce aparținea grupului de morminte sarmatice. Datele despre movilă au fost îmbogățite cu câteva considerații de ordin pedologic, obținute de la prof. N. Bucur și expuse în partea a doua a lucrării.

În capitolul V (*Necropola civilizației Noua de la Trușești-Țugueta*) este prezentată în detaliu necropola civilizației Noua de pe „Țugueta”, unul dintre cele mai mari cimitire de la sfârșitul epocii bronzului de pe actualul teritoriu al României, aici fiind descoperite 127 de morminte de înhumatie (la doar șase din ele identificându-se conturul gropilor), dintre care două duble. Sunt oferite informații referitoare la starea de conservare, poziția și orientarea scheletelor, precum și la inventarul mormintelor. Acestea erau dispuse pe trei șiruri regulate și pe un al patrulea mai desfăcut. Datele despre această necropolă au fost îmbogățite cu o serie de rezultate obținute prin efectuarea, de către Maria Cristescu și Georgeta Miu, a unui studiu paleoantropologic asupra scheletelor, rezultate prezentate în cea de-a doua parte a lucrării.

În capitolul VI (*Necropola sarmatică de la Trușești-Țugueta*) este prezentată, într-un mod similar cimitirului Noua, necropola sarmatică de pe „Țugueta”, cu precizarea că în aceasta din urmă au fost descoperite numai 15 morminte de înhumatie, dintre care 12 s-au păstrat mai bine, iar la șase dintre ele a putut fi identificat conturul gropilor. Această necropolă plană este considerată o dovadă a sedentarizării sau a semisedentarizării sarmaților din secolele II-III.

În capitolul VII (*Alte descoperiri din diferite epoci de la Trușești-Țugueta*) sunt expuse descoperirile din acest punct, care aparțin epocii bronzului, epocii fierului și începutului epocii migrațiilor.

În capitolul VIII (*Săpături și sondaje în zonă*) sunt prezentate rezultatele săpăturilor și sondajelor efectuate în zonă: la Trușești, punctele „Movila din Șesul Jijiei”, „La Capac”, „Pe Cuha” și la Ionășeni, punctul „La Țintirim”.

În fine, în capitolul IX (*Cercetări de suprafață în zonă*), sunt prezentate rezultatele cercetărilor de suprafață efectuate în mai multe puncte de pe teritoriul localităților Albești, Buimăceni, Măscăteni, Bârsănești, Trușești, Buhăceni, Drislea și Ionășeni.

În partea a doua a lucrării, pe lângă rezultatele cercetărilor interdisciplinare deja menționate, au mai fost efectuate un studiu botanic, pe baza amprentelor de plante (autor Felicia Monah), precum și un studiu arheozoologic pe resturile osteologice (autor S. Haimovici), descoperite în așezarea Cucuteni A de la Trușești-„Țuguieța”, în scopul unei mai bune înțelegeri a situației existente aici. Din păcate însă, materialul pus la dispoziția autorilor citați a fost insuficient, iar rezultatele analizelor nu tocmai concludente.

În finalul volumului de față apar câte o listă a abrevierilor și lucrărilor bibliografice folosite, un indice general, iar pentru o mai bună înțelegere a conținutului de către cercetătorii străini, un rezumat și o legendă a figurilor, ambele în limba franceză.

Indiscutabil, lucrarea prezintă o importanță deosebită pentru arheologia românească, prin intermediul acesteia fiind puse în circuitul științific numeroase informații inedite aparținând mai multor perioade istorice. O parte însemnată a acestora a fost obținută în urma cercetărilor interdisciplinare, meritul aparținând atât celor care le-au efectuat, cât și autorilor volumului, care au înțeles importanța unor astfel de studii în cadrul cercetării arheologice. Așteptate de peste trei decenii, rezultatele minuțioaselor cercetări de la Trușești ne oferă posibilitatea de a înțelege mai bine o serie de aspecte din viața comunităților umane care au aparținut civilizațiilor ce au populat de-a lungul timpului înălțimea „Țuguieța” și zonele limitrofe ale acesteia.

Constantin PREOTEASA

**Christian F. Schuster, Traian Popa,
MOGOȘEȘTI. STUDIU MONOGRAFIC,
Bibliotheca Musei Giurgiuvensis, I,
Giurgiu, 2000, 254 p. + 70 fig.**

Seria monografică a Muzeului județean „Teohari Antonescu” din Giurgiu – Bibliotheca Musei Giurgiuvensis – debutează cu un volum ce se înscrie în categoria studiilor arheologice: prezentarea rezultatelor cercetărilor din situl de la Mogoșești, com. Adunații Copăceni, jud. Giurgiu.

Lucrarea se compune din opt capitole, prefăcute de un *Cuvânt înainte* (p. 7) – mesajul de debut al seriei, semnat de coordonatorii acesteia (aceiași cu autorii volumului) – și *Introducere* (p. 9, 10) și se încheie cu *Bibliografia* (p. 155-182), un rezumat în limba germană – *Mogoșești. Monographische Studie* (p. 183, 184) și *Figurile* (p. 185-254).

Primele patru capitole au, firească, o tentă descriptivă și se referă la *Mediul ambiant și istoricul cercetărilor* (cap. I – p. 11-16), *Situl de la Mogoșești* (cap. II – p. 17-22), *Complexele descoperite* (cap. III – p. 23-44), *Materialul arheologic* (cap. IV –